

УДК 378.147=111:004

СУТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТЕХНОЛОГІЇ МОБІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ПЕДАГОГІЧНОЇ ІННОВАЦІЇ

Брухаль Я.Б., Білик О.О.

Національний університет «Львівська політехніка»

Стаття присвячена актуальним питанням використання мобільного навчання як способу оптимізації процесу мовної підготовки студентів. В роботі розкривається поняття «mobile learning», його методологічні основи та провідні принципи побудови процесу навчання на основі використання мобільних пристроїв. Виконано аналіз робіт, пов'язаних з питаннями застосування мобільних пристроїв в навчанні та їх дидактичним функціям. У статті розглядаються основні психолого-педагогічні умови використання мобільних пристроїв в навчальній діяльності, визначається коло методичних проблем, які можуть вирішувати сучасні мобільні пристрої в галузі освіти. Розглянуто методичний потенціал мобільних технологій та відзначено, що при правильному їх застосуванні, вони можуть бути дидактичним засобом, що сприяє більш швидкому і якісному, в порівнянні з традиційними засобами, навчання іноземного професійно орієнтованого спілкування.

Ключові слова: мобільне навчання, мобільні засоби, інформаційно-комунікаційні технології, компетенція, комунікація, мультимедійні програми та засоби, психолого-педагогічні умови, форми мобільного навчання.

Постановка проблеми. Початок ХХІ ст. характеризується процесом інтенсивного впровадження новітніх інформаційних і комунікаційних технологій у навчання іноземної мови, створюючи нові інноваційні форми освіти і навчання. Мобільне навчання іноземної мови є такою формою організації процесу навчання і контролю, що заснована на використанні мобільних пристроїв зв'язку (смартфонів, планшетних комп'ютерів і т.д.), при якій студенти в будь-якому місці і в будь-який час можуть розвивати і вдосконалювати мовні навички, а також мовні вміння (на основі засобів синхронної і асинхронної комунікації), формувати соціокультурну та міжкультурну компетенції з метою використання іноземної мови як засобу спілкування в соціально-побутовій та професійній сферах.

Широке впровадження сучасних інформаційних і комунікаційних технологій в процес навчання іноземної мови у ВНЗ сприяло появі циклу робіт, присвячених інформатизації лінгвістичної освіти. Формування іноземної комунікативної компетенції у всьому різноманітті її компонентів (мовного, мовленнєвого, соціокультурного, компенсаторного і навчально-пізнавального) виступає однією з основних цілей навчання іноземної мови. На даний момент вченими розроблено багато методик розвитку мовленнєвих умінь, формування мовних навичок розмовної мови, формування соціокультурної і міжкультурної компетенції на основі сучасних інформаційних і комунікаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд і аналіз публікацій свідчить, що сучасні мобільні пристрої в розвинутих країнах використовуються в галузі освіти, управління, організації викладання для фахівців-практиків, а також як технічні засоби підтримки навчання для учнів та студентів. Особливо увага до мобільного навчання зростає у вищих навчальних закладах, про що свідчать зростання наукових публікацій і зарубіжних наукових конференцій (mLearn, IMCL), зростання кількості наукових журналів, технічних звітів і книг (Traxler, 2008; Herrington & Herrington, 2008; Kukulska & Traxler, 2005; Ally, 2009).

Серед відомих дослідників використання інформаційних та комунікаційних засобів у навчан-

ні Н. Басов, С. Ветров, М. Кларін, І. Підласий, Ж. Поплавська, Д. Стетченко, В. Тинний, В. Шукшунов, В. Безпалько, А. Нісімчу, О. Шиян, Е. Азімова, Н. Клемешова, І. Павлова, Є. Полат та інші. Описом методичних основ і дидактичних властивостей мобільних технологій також займалися О. Пустовалова (2012), А. Авраменко (2013), С. Титова (2014), Н. Бондаренко (2014) і ін.

Перспективи мобільного навчання розглядаються в багатьох роботах дослідників. В. Кукльов в своїх дослідженнях аналізує умови реалізації процесу мобільного навчання в системі відкритої дистанційної освіти. І. Голіцина і Н. Половнікова розглядають основні напрямки використання мобільного навчання в сучасній освіті. У роботі С. Титової мобільні пристрої розглядаються як один із засобів інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. Аналіз робіт з даної тематики дозволяє зробити висновок, що оптимальна організація навчального процесу навчання іноземного професійно орієнтованого спілкування залежить від раціонального використання навчальних дидактичних можливостей мобільних технологій, потенціалу інформаційно-комунікативних технологій, планування, організації та управління самостійною роботою студентів. Таким чином, проблема організації мобільної освіти в сучасному суспільстві визначає актуальність даної роботи.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Безпрецедентна популярність та широке використання мобільних пристроїв серед молоді веде до їх стихійного застосування в навчальному процесі. Однак неструктуроване використання мобільних пристроїв в процесі навчання загрожує неминучими труднощами і складнощами, з якими сьогодні стикаються всі учасники навчального процесу. Незважаючи на активне поширення мобільного навчання, вітчизняні та зарубіжні вчені відзначають його незрілість з точки зору педагогічного опрацювання і належного методичного застосування. Отже, питання використання мобільного навчання в практиці викладання іноземної мови у ВНЗ є актуальним і вимагає детального аналізу.

Мета статті. Мета статті полягає у розгляді деяких ключових питань, що стосуються методичних, педагогічних, психологічних дидактич-

них, соціальних, технічних основ інтеграції мобільних технологій у викладання іноземних мов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мобільні інформаційно-комунікативні технології (ІКТ) – сукупність персональних апаратних засобів, програмного забезпечення, а також прийомів, засобів і методів, що дозволяють здійснювати діяльність, пов'язану з отриманням, збереженням, опрацюванням і відтворенням текстових, аудіо-, відео- та графічних даних в умовах оперативної комунікації з ресурсами Інтернету, що спрямовані на підтримку особистісно-орієнтованого навчання [3]. Термін «мобільне навчання» («mobile learning») з'явився в англійській педагогічній літературі десяти років тому та останнім часом став все частіше використовуватися в нашій країні. Багато вчених і педагогів впевнені, що майбутнє навчання з підтримкою ІКТ залежить саме від поширення мобільних засобів зв'язку, популярності смартфонів і айфонів, появи великої кількості мобільних програм і додатків, а також нових технологій, наприклад, жестикуляційного інтерфейсу, які розширюють можливості процесу навчання. Визначення «мобільний» характеризує перш за все дві основні складові педагогічного процесу: доступ до засобів навчання та форми реалізації навчальної інтеракції [9, с. 20]. Студент сьогодні може мати миттєвий доступ до навчальних матеріалів і програм, навчальних ресурсів, виконувати завдання, спілкуватися з педагогом в будь-який час і в будь-якому місці, таким чином формуючи соціокультурну та міжкультурну компетенції з метою використання іноземної мови як засобу спілкування в соціально-побутовій та професійній сферах.

Кардинальним чином змінюється форма навчання, що якнайкраще відповідає ідеї навчання протягом всього життя. Дана форма навчання також відповідає сучасній компетентісно-орієнтованій концепції освіти, в якій акцентується на навчання вмінню самостійно знаходити необхідну інформацію, виділяти проблеми і шукати шляхи їх вирішення, критично аналізувати отримані знання і застосовувати їх на практиці, що в свою чергу робить процес навчання гнучким, доступним і персоналізованим [4, с. 49].

І. Безкровний підкреслює, що основою для впровадження мобільного навчання є переконання в тому, що цей процес відповідає сучасному етапу розвитку суспільства і економіки. Якщо в 1990-ті роки навчання було проблемно-сфокусованим, то зараз на Заході говорять про контекстуальне, неформальне і безперервне навчання. Дослідник наводить основні характеристики сучасного навчання: орієнтованість на студента, індивідуальність, колаборація, ситуативність, безперервність, доступність; нові технології також орієнтовані на клієнта, персоналізовані, мобільні, надійні і доступні [2, с. 28].

Для формування структурованої ефективною методикою застосування мобільних пристроїв у викладанні іноземної мови, необхідне розуміння технічної, соціальної, психологічної, педагогічної, методичної, дидактичної баз для впровадження новітніх технологій в процес навчання.

Психолого-педагогічні вимоги мобільної технології навчання – це сукупність дидактичних, методичних та психологічних норм і умов, що за-

безпечують оптимальний порядок структурування навчальної інформації та її представлення за допомогою мобільних носіїв [9, с. 19]. Дидактичні властивості технічних засобів навчання, поділяються на технічні, технологічні якості об'єкта, тобто його сторони, аспекти, які можуть бути використані в процесі навчання іноземної мови. Будучи інформаційними технологіями, за своєю суттю, вони несуть величезний дидактичний потенціал, пропонуючи «розширення інтелектуальної потенції людини на основі оволодіння інформацією і перетворюючи її в знання» [5, с. 56]. Дослідження Е. Калер дозволило виділити критерії придатності технічних засобів навчання і контролю для використання на заняттях з іноземної мови. Вони повинні: сприяти підвищенню продуктивності праці і ефективності навчального процесу у ВНЗ; підвищувати усвідомлення та інтерес до навчання; забезпечувати негайний зворотний зв'язок і контроль виконуваних дій всіх студентів (принцип інтерактивності); включати можливість копіювання обраної інформації та її редагування; супроводжувати додатковою аудіо- та відеоінформацією ті розділи курсу, які важко зрозуміти в текстовому викладі (принцип наочності і доступності); дозволяти швидко, але в найкращому темпі для конкретного індивіда, перевірити знання певної інформації (принцип індивідуалізації навчання); оновлювати необхідну навчальну інформацію, наприклад, за допомогою Інтернету (принцип актуалізації інформації) [1, с. 177].

Однак інколи при спробі провести аудіювання (відеоперегляд) програми новин в режимі реального часу викладач стикається з нерозумінням аудиторією аудіо/відеотексту. Це зводить нанівець ефект від прослуховування або перегляду матеріалу. Звідси випливає висновок, що підготовка заняття з презентацією матеріалів з мережі Інтернет вимагає від викладача їх попередньої методичної обробки. Що стосується використання Інтернет-матеріалів для студентів молодших курсів, то їх рекомендовано збирати, систематизувати і обробляти, перетворюючи у вторинні тексти, відповідні до мовного рівня студентів. Способи інтеграції мобільної технології навчання залежить від ряду факторів:

- місце використання – в автономному режимі навчання, в аудиторії/класі або на дистанційному курсі;

- частота застосування – курс повністю побудований на мобільних технологіях, або їх одноразова інтеграція в навчальний процес;

- чи будуть використовувати тільки навчальні мобільні додатки (pull content) або вони будуть створюватися (push content);

- чи будуть застосовувати особисті мобільні пристрої студентів або вони будуть надані навчальним закладом [10, с. 56].

А. Попова [6, с. 197] в рамках теоретично значущих положень сучасної педагогічної науки пропонує розглядати наступні психолого-педагогічні умови навчання студентів на основі мобільних пристроїв:

1. Мотивація студентів використовувати мультимедійні технології у вивченні іноземної мови. У зв'язку з цим особливою актуальності набуває розвиток навчальної мотивації як особливого виду, що включений в навчальну діяльність. Вона

володіє такими ж характеристиками, як і будь-який інший вид мотивації, а саме, спрямованість, динаміка і стійкість. Традиційно в методиці навчання іноземної мови зустрічаються рекомендації щодо формування і підтримки рівня мотивації протягом всього навчального процесу. Зважаючи на це, викладач повинен володіти відповідними прийомами і технологіями та активно використовувати їх в процесі навчання іноземної мови.

2. Наявність комплексу вправ.

3. ІКТ компетентність студентів та ІКТ компетентність викладача іноземної мови. Відразу ж необхідно відзначити, що на відміну від ІКТ компетентності учнів, ІКТ компетентність викладача характеризується більш високим рівнем усвідомленості необхідності її формування. В рамках даної роботи ми поділяємо визначення ІКТ компетентності викладача іноземної мови, запропоноване П. Сисоєвим та М. Євстигнєєвим, які розуміють її як «здатність використовувати навчальні Інтернет-ресурси, соціальні сервіси Веб 2.0 та інші ІКТ з метою формування мовних навичок і розвитку мовних умінь під час навчання іноземної мови та культури країни досліджуваної мови» [7, с. 18]. В. Кукльов виділяє три ролі викладача: пропонує, підтримує та спрямовує [4, с. 50]. В залежності від рівня ІКТ компетентності аудиторії і від цілей завдання викладач виконує одну з вищевказаних ролей при інтеграції мобільних технологій в навчальний процес. Один з провідних фахівців з інтеграції мобільних технологій у викладання іноземних мов Г. Дадні ввів термін «мобільна компетентність викладача» (mobile literacy) для визначення рівня володіння викладачем знаннями і вміннями при використанні мобільних технологій в професійних цілях [10, с. 6].

На практиці мобільне навчання реалізується за допомогою мобільних технологій – мобільних засобів взаємодії між людьми або отримання миттєвого доступу до необхідної інформації. У навчанні іноземної мови можна використовувати такі мобільні технології як електронна пошта, блог-технологія, вікітехнологія, подкасти, веб-форум, лінгвістичний корпус, електронні словники, інформаційно-довідкові Інтернет-ресурси, засоби синхронної відео-інтернет-комунікації та навігатори. Кожна мобільна технологія володіє відмінними дидактичними властивостями, дидактичними і методичними функціями. За твердженням П.В. Сисоєва, під дидактичними властивостями мобільних технологій слід розуміти «основні характеристики та ознаки, що відрізняють одні інформаційні технології від інших» [8, с. 13]. Тобто, дидактичні функції – зовнішні прояви мобільних технологій. В рамках різних навчальних дисциплін у одних і тих же мобільних технологій з притаманними їм дидактичними властивостями і відповідними дидактичними функціями будуть проявлятися різні методичні функції в рамках конкретної дисципліни. У зв'язку з цим методичними функціями в рамках навчання іноземної мови будуть методичні можливості даних технологій розвивати мовні навички, мовленнєві вміння, а також формувати соціокультурну і міжкультурну компетентність студентів [8, с. 17].

Велика кількість автентичних, своєчасно об'єктивних матеріалів дозволяє студентам пере-

бувати у віртуальному мовному середовищі, читати, бачити й чути зразки сучасної іноземної мови та вживати їх у власних висловлюваннях. Використання мережі Інтернет сприяє розвитку у студентів основних мовних навичок: письмо (листування та ведення кореспонденції по електронній пошті і в блогах); читання (знайомство зі змістом текстових сайтів, читання повідомлень в електронній пошті і в блогах); аудіювання (прослуховування і перегляд аудіо/відеоматеріалів,); говоріння (спілкування через програму Skype, продукування на заняттях «вторинних» текстів студентів, що базуються на інформації з мережі Інтернет).

Сучасний рівень розвитку технічних засобів призвів до появи нових підходів у вивченні мови – на основі спеціалізованих додатків для мобільних пристроїв. Це тренажери по граматиці і лексиці, різноманітні словники, додатки, інтегровані з сайтами, де можна не тільки вчити слова, але читати і слухати тексти, проходити лінгвістичні квести. Методичною проблемою використання мобільних додатків в навчальному процесі є складання типології завдань, особливих форматів для всіх етапів мовного курсу на основі спеціальних додатків – від введення і закріплення мовного матеріалу і розвитку мовних навичок та їх проміжного контролю до формування рецептивних і продуктивних видів іншомовної мовленнєвої діяльності, соціокультурної компетентності і підсумкового контролю. Крім того, досить складним питанням є організація моніторингу, аналізу та оцінки якості навчання за допомогою мобільних технологій на всіх етапах навчального процесу.

За ступенем інтеграції в навчальний процес та можливістю застосування навчальні мобільні додатки і програми можна умовно розділити на три групи: мобільні додатки-доповнення до навчальних програм, що є доповненнями до підручників і курсів, їх доречно і зручно застосовувати з основними матеріалами для роботи в класі або поза класом; мобільні додатки, призначені для самостійного вивчення дисципліни, які можна використовувати як додатковий матеріал в класі і поза класом для розвитку різних мовних навичок і мовленнєвих умінь; мобільні додатки, призначені для дистанційної (мобільної) форми навчання, які містять основний навчальний матеріал з тестами, системою перевірки і посилань, зворотним зв'язком з викладачем [11].

Висновки і пропозиції. Таким чином, використання мобільних пристроїв дозволить істотно підвищити ефективність навчального процесу за рахунок забезпечення доступу до навчальних і довідкових ресурсів, організації взаємодії викладача зі студентами в режимі реального часу, організації дистанційного навчання, можливості проведення тестування, опитування, анкетування а також використання інших засобів в освітньому процесі. Завдяки мобільним технологіям з'являється можливість представляти навчальний матеріал на всіх його рівнях, об'єднуючи абстрактність теоретичного знання з конкретикою і наочністю практичного і представляючи ті чи інші його форми відповідно до навчальної мети. Слід також відзначити, що регулярне використання мобільних технологій в процесі навчання іноземної мови буде сприяти кращому формуванню аспектів іншомовної комунікативної ком-

петенції. Потрібно відзначити високий дидактичний, методологічний і педагогічний потенціал мобільних пристроїв і технологій, які, при їх грамотній інтеграції, допоможуть перейти до нової освітньої моделі вищої школи. Впровадження цієї моделі в практику можливе тільки при використанні нових форм навчання – дистанційної та змішаної, а також інноваційних, інтерактивних методів навчання, методів, що засновані на

формуванні вмінь самостійно отримувати знання, на розвитку критичного мислення студента, його автономії. Це і визначає перспективи подальших досліджень, оскільки в сучасній методиці викладання іноземних мов на сьогоднішній день є досить великий спектр теоретичних і науково-практичних проблем, де перевага надається використанню сучасних інформаційно-комунікаційних і мобільних технологій.

Список літератури:

1. Баластов А.В. Проблема реализации информационных образовательных технологий для обучения иноязычному профессионально ориентированному общению преподавателей лингвистических специальностей / А.В. Баластов // Вестник ТГПУ. – 2013. – № 7(135) – С. 176-179.
2. Бескровный И. Homo Mobiles: шаг в сторону матрицы / И. Бескровный // E-Learning World. – 2004. – № 4. – С. 25-31.
3. Коваль Т.І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / Т.І. Коваль // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2011. – № 6(26). – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/546/451>
4. Куклев В.А. Становление системы мобильного обучения в открытом дистанционном образовании / А.В. Куклев // Школьные технологии. – 2010. – № 4. – С. 45-52.
5. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. С. Полат. – М.: Academia, 2001. – 271 с.
6. Попова А.В. Психолого-педагогические условия обучения технике чтения студентов на основе языковых мультимедийных программ / А.В. Попова // Вестник ТГУ. – 2015. – № 8(148) – С. 196-204.
7. Сысоев П.В., Евстигнеев М.Н. Компетенция учителя иностранного языка в области использования информационно-коммуникационных технологий: определение понятий и компонентный состав / Сысоев П.В., Евстигнеев М.Н. // Иностранные языки в школе. – 2011. – № 6. – С. 16-20.
8. Сысоев П.В. Дидактические свойства и функции современных информационных и коммуникационных технологий / П.В. Сысоев // Иностранные языки в школе. – 2012. – № 6. – С. 12-21.
9. Титова С.В. Мобильное обучение сегодня: стратегии и перспективы / С.В. Титова // Вестник Московского университета. Сер. XIX. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2012. – № 1 – С. 9-23.
10. Dudeney G., Hockly N., Pegrum M. Digital Literacies: Research and Resources in Language Learning / G. Dudeney, N. Hockly, M. Pegrum. – Pearson, 2013. – 385 p.
11. Kearney M., Schuck S., Burden K., Aubusson P. Viewing mobile learning from a pedagogical perspective / M. Kearney, S. Schuck, K. Burden, P. Aubusson // Research in Learning Technology Journal. 2012. № 20(1). URL: https://www.researchgate.net/publication/307649557_Viewing_mobile_learning_from_a_pedagogical_perspective

Брухаль Я.Б., Билык О.О.

Национальный университет «Львовская политехника»

СУЩНОСТНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТЕХНОЛОГИИ МОБИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА КАК ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ИННОВАЦИИ

Аннотация

Статья посвящена актуальным вопросам использования мобильного обучения как способа оптимизации процесса языковой подготовки студентов. В работе раскрывается понятие «mobile-learning», его методологические основы и ведущие принципы построения процесса обучения на основе использования мобильных устройств. Выполнен анализ работ, связанных с вопросами применения мобильных устройств в обучении и их дидактическим функциям. В статье рассматриваются основные психолого-педагогические условия использования мобильных устройств в учебной деятельности, определяется круг методических проблем, которые могут решать современные мобильные устройства в области образования. Рассмотрены методический потенциал мобильных технологий и отмечено, что мобильные технологии, в случае правильного их применения, могут быть дидактическим средством, способствующим более быстрому и качественному, по сравнению с традиционными средствами, обучению иноязычному профессионально ориентированному общению.

Ключевые слова: мобильное обучение, мобильные средства, информационно-коммуникационные технологии, компетенция, коммуникация, мультимедийные программы и средства, психолого-педагогические условия, формы мобильного обучения.

Brukhal Ya.B., Bilyk O.O.

Lviv Polytechnic National University

THE ESSENTIAL FEATURES OF TECHNOLOGY OF MOBILE TRAINING FOREIGN LANGUAGE AS A PEDAGOGICAL INNOVATION

Summary

The article is devoted to the actual questions of using mobile learning as a way of optimizing the process of language training. The paper describes the concept of «mobile-learning», its methodological characteristics and guiding principles for building a learning process based on the use of mobile devices. The analysis of works connected with the questions of application of mobile devices in training and their didactic functions is carried out. The article deals with the main psychological and pedagogical conditions of the use of mobile devices in educational activities, defines a range of methodological problems that can be addressed by modern mobile devices in the field of education. The methodical potential of mobile technologies is considered and it is noted that mobile technologies, in case of their correct application, can be a didactic means, which helps, in comparison with traditional means, learn foreign professionally oriented communication faster and more qualitatively.

Keywords: mobile learning, mobile means, information and communication technologies, competence, communication, multimedia programs and means, psychological and pedagogical conditions, forms of mobile learning.